

УКРАЇНСЬКА ГРОМАДА

Орган Української Національної Думки

Ціна
20 гр.

Виходить що-неділі.

Адреса редакції й адміністрації:

ЛУЦЬК на Волині, Алеї Б. Хороброго, 70.

Передплата: в краю: на 1 місяць 1 зол., чвертьрічно 3 зол., на пів року 5 зол. 50 гр., на рік 10 зол.; за границею: на рік 2 америк. долари або їх вартість в иншій валюті.

Рукописів не звертається.—Оголошення після умови Непідписаних дописів не приймається.

Геть од нашого народа!

Москалі в Польщі не сплять. Вони ніяк не хочуть позбутися думки, що тут колись була Росія а на наших землях живе „руській“ народ. Вони не можуть погодитися з тим, що з володарів на нашій землі перейшли на звичайних пришельців, або посланих колись царською владою для насадження лиш московської культури на наших землях;— що сьогодні вони є тут тільки звичайним чужим елементом. Рухливий посол Серебрянников зробився збирателем розкиданих по всіх усядах „руських“ душ і з тою метою організував т. зв. Русское Народное Об'єднання. Це „об'єднання“ відбуло 2 ц. м. свій З'їзд— у Львові. Зішлись москалі якраз у Львові, щоби приєднати до себе галицьких москвофілів, які ще й до останнього часу є тільки москвофілами, старорусинами і чим хочете, тільки не москалями. Ціле оте Об'єднання цікаве тим, що тішаться підтримкою ріжних польських код, які не вірять в силу того об'єднання й не бояться того, щоб воно могло зрости в силу, але за те надіються, що воно внесе замішання й ослабить наш український національний табор.

Приїхало на з'їзд коло 200 чоловік „бывших людей“— поміщиків, царських урядовців, земських діячів, адвокатів тощо з ріжних кінців Польщі, переважно з українських і білоруських земель. До них приєдналось кілька десятків старих уніятських попів з Галичини, т. зв. москвофілів, які в своїй глупоті ще й досі думають, що російська мова і українська—це одно й те саме, і почали говорити х.о. „по-русски“, а хто— „мало по руски“—і почали резолюції виносити. Зазначивши свою лояльність до польської держави, „руські люди“ в тих резолюціях домагаються від польського уряду багато дечого і—між иншим—права закладати школи з російською мовою не тільки по містах але й по селах (отже виходить—для народу українського й білоруського!). Ще в одній спеціальній резолюції постановили домагатися від православної ієрархії, аби заборонено було українізувати Службу Божу в українських парафіях.

Отже, „руській“ З'їзд підставляє нам ногу, пробує ще збільшити ті труднощі, які в потужному русі свого національного відродження народ наш мусить поборювати. „Рускіє люди“, недобитки царського режиму, що з народом нашим не мають нічого спільного, що ніколи не знали або відцурались його мови, для котрих чужими є національ-

ні, соціальні й політичні стремління нашого народа, які тільки через те живуть обіч нашого народа, що мають тут або землю, або якесь вигідне підприємство, або просто дохожу адвокатську канцелярію, тепер осмілились і собі сказати щось в імени народа та домагатися для нього „русской школи“ а значить і теї російської культури, якій завдячує наш народ свою темноту, свій низький культурний рівень, свої злидні, з яких він з та-

кими труднощами вибивається... „Геть, од нашого народа, ви—мертві душі, чиновники й льокаї довгоуші!..“ Тільки в рідній мові народи в цілому світі здобували собі освіту, тільки на ґрунті розвитку власної культури народи досягали добробуту, незалежності й поваги серед інших народів. Здобуде їх і наш український народ, розвиваючи свою питому культуру, шануючи свою мову і несучи в тій мові в народні маси світло—просвіту!

Знов військова організація?

Польська преса в останні дні переповнена сенсаційними ревеляціями про викриття у Львові „Української Військової Організації“ її коменданта Головінського, якого арештовано. Загалом за останні дні в цій справі арештовано 21 осіб, в тому числі двох братів Вербицьких, студентів. Останніх оскаржують в убивстві кур. Собінського. Вербицьких відставлено до в'язниці. Арештовано теж їх батька і інших членів родини.

Кривава подія в Косові

В м. Косові (польське воевідство) 3 ц. м. підчас ярмарку білоруси влаштували демонстрацію за звільнення арештованих білоруських послів. О год 1-й дня зібрал сь на ринку до 1500 селян. Виступали випадкові промовці, а зібрані білоруси висказували своє обурення ріжними окликами. Коли на домагання поліції товпа не розійшлася, поліція дала сальву, наслідком якої було вбитих 3-х людей, 1 скоро вмер наслідком ран, 6 тяжко ранених, а кільканадцять лекше. На місце події виїздив польський воевода. В цій справі внесено в соймі інтерпелацию з домаганням негайного слідства й покарання винувників, масакри.

Про зміни в справі адміністрації на „кресах“.

7 ц. м. почалась сесія комітету знавців для справ нац. меншостей і східних земель. Обговорювали справи, що торкаються українців і білорусів на тереві 4-х східних во-

евідств. Вирішили окликати з початком квітня в Варшаві т. зв. анкети. До участі в анкеті мають запросити також українців, білорусів жидів.

500 офіцерів звільнено з польського війська.

Військове міністерство звільнило на пенсію аж 500 офіцерів, в тому 31 генералів. Всі вони одержуватимуть гарну пенсію, а на їх місце

п्राйдуть нові. М. в. на „ласкавий хліб“ звільнили ген. Розвадовського, який тепер відпочиває в тюрмі у Вильні.

Сойм і Уряд.

Бюджет. П'ятьох арештованих білоруських послів видали.

(Від нашого варшавського кореспондента.)

На вулиці Вейській рух. Сойм хоче доказати, що неправдою є начеб-то він поклянявся неробству, і тому майже день-у-день ідуть многогодинні засідання. Після генеральної (загальної) політичної дебати з приводу нарад над бюджетом розглядають докладно бюджет кожного міністерства. І так від 28-го січня розглянули вже бюджет таких міністерств (по черзі): закордонних справ, освіти, судівництва, військових справ, внутрішніх справ, публичних робіт, праці, промислу й торгівлі і хліборобства—себ-то вже всі міністерства, за винятком ще міністерств земельної реформи та комунікації (залізниць і пошти); (для справ пошти і телеграфу створено два тижні тому окреме міністерство, але в бюджетовому обрахунку поставлено його ще в спільне міністерство комунікації) Крім того 4 го лютого від 12-ї год. полудня майже до півночі рішав сойм долю 5-ти арештованих на Виленщині послів. Тому,

що саме ця остання справа була змістом „найгарячішого“ дня у біжучій соймовій сесії і була предметом найбільшого зацікавлення так усього населення Польщі, як рівнож політичних код заграниці, передамо раніш короткий звіт саме з того засідання.

Раніш невідомо було, чи засідання сойму, присвячене арештованим послам, буде явне чи тайне, бо комісія для справ посольської недоторканости радила над цією справою на засіданнях тайних. Одначе марш. Ратай розпорядив явність засідання і галерії для публики та для часописних кореспондентів були вщерть переповнені цікавими. Референтом справи був пос. Добжаньскі—польський ендек і це згорі справу передіришило. Гозорив дуже довго і нудно (а радше читав) і грубо завів надії усіх тих, які сподівалися почути від нього про злочини арештованих послів. Він прочитав ще раз первісне обвинувачення прокуратури, вже всім давно відоме, бо давно в газетах оголошене; це були лише дуже загальні закиди без ніяких доказових аргументів. Потім наговорив референт всякої всячини про комуністів, їх програму й тактику, читав із книжок резолюції усяких їхніх давніх з'їздів і конгре-

сів—але про злочини послів там мови не було. Торкнувся їхньої справи дуже загально та закінчив покликком, аби видати арештованих послів, бо сойм—мовляв—не може бути „приблизжем зрадників“.

Після отакого реферату, густо-часто перериваного голосними окликами зліва (правиця теж не мовчала і тому весь час панував гармі-дер), виявилася широка дискусія. В обороні внеску реферанта промовляв один польський ендек—посол Марвег і посол Строньскі—від реакційної групи поміщиків-монархистів. Проти видачі говорили два білоруські послы Рогоуля і Єремич, українець Козицький й жид Шрайбер, польський соціаліст Ліберман, із „Незалежної Партії“ Валін, комуніст Сохацкі і від „Стронництва Хлопського“ Домбскі. Всі ці промовці стверджували одностайно, що прокуратор не пред'явив ніяких незобитих доказів на вину арештованих. Пос. Ліберман відкрив одну подробицю з тайного засідання комісії. І так—казав він—коли запитано міністра Мейштовича, де є докази на те, що послы займалися шпіонажею, міністр відповів, що вони жили в „атмосфері“ (повітрі) шпіонажі; промовець заявив, що за „атмосферу“ нікого не сажають ще до криміналу, а тим паче послів. Цікавою була промова пос. Домбського, колишнього міністра закордонних справ. Він звернув увагу, що становище референта відносно національних меншостей є чисто поліційне та що референт, борюючи внесок уряду, робить медвежу прислугу урядові і державі, коли заявляє, що четверта частина Польщі стоїть у полум'ї і готових є сто тисяч повстанців; бо що тоді подумає собі про Польщу закордоні—Пос. Шрайбер (жид) пропонував ще раз відіслати справу до комісії, але це внесення перепало 163 голосами на 106.

Потім поіменно голосовано за видачею кожного посла зокрема. Посла Тарашкевича видали 159 голосами „за“ на 89 голосів „проти“; подібне було відношення голосів при справі інших послів. За видачею голосувала ціла правиця („християнські демократи“, „християнсько народові“ поміщики, ендеки і Пяст, а також частина „Народової Партії Роботничої“), проти—всі національні меншости, „пепеси“, комуністи і частина „визволєнців“. Частина „визволєнців“ і „Стронництво Хлопске“ стрималися від голосування, не хочучи робити прикраси урядові, який підпірають. За видачею голосував теж „урядовий“ „Клуб Праці“; його членом є віцепрем'єр (заступник голови Ради Міністрів) Бартель, який підчас голосування зійшов з міністерської лавки і голосував між послами „за“. Досить це кумедно виглядало як „лівий“ віцепрем'єр Бартель голосував на чолі реакційної правиці, й вся співчуваюча йому польська лівниця голосувала „проти“, або незручно мовчала. Ще кумеднішою вийшла ситуація, коли виявилось, що через таке „льоальне“ становище „Клубу Праці“ виступив із нього одив посол (Хоміньскі), а колишній голова і найчільніший член того Клубу, посол Тугут, голосував демонстративно—„проти“. (Для пояснення: цілий „Клуб Праці“, єдина вірна і певна підпора уряду,

складається нині буквально з трьох послів і трьох сенаторів).

Після оголошення „присуду“ розляглися страшні стуки і крики, а потім залунали українські й білоруські пісні!.. Сойм показав ще раз своє правдиве обличчя і ще раз виявив, як розуміє правду і справедливість...

З перебігу нарад над бюджетами поодинокі міністерств треба згадати в першу чергу цікаві числа, виявлені референтом і промовцями до бюджету міністерства військового. І так оказується, що Польща видає 31.53 відсотків усіх своїх видатків на військо, себ-то тричі стільки у відношенню до всіх своїх потреб, що інші такі держави, як Німеччина, Франція, Росія, Румунія чи Чехословаччина. З другого боку говорилося чимало про політику у війську і шкідливість такого стану для боєздатності армії. Цікавих річей можна було теж довідатися з дискусії над міністерством внутрішніх справ. Так нпр. польський пос. Косцялковскі—голова згаданого вгорі урядового „карликоватого“ „Клубу Праці“—виголосив велику промову про кривди українського й білоруського населення на цих „Богом і людьми забутих землях“. Нема сумніву, що він пригадав собі українців і білорусинів на те лише, аби хоч трошки таким своїм „демократичним“ і „свободолюбивим“ виступом затерти препогане враження, яке зробив попереднього дня союз уряду і соймового „Клубу Праці“ з реакційною правцею. Не знати лише

чи „солодкі слова“ можуть затерти гіркі діла!..

З діяльності сойму треба ще натякнути на ганебну справу посла Воевудзкого, обвинуваченого у провокаторстві. Маршалковський суд усе ще радить; переслухав вже силу свідків.

Що торкається становища уряду, то останніми дебатами у соймі воно трохи захиталося. Правда, прес-тіж уряду, заангажований у справі арештованих послів, є врятований. Але факт, що врятувала уряд правця, яка зараз же потім при обговоренні діяльності поодиноких міністерств у страшній спосіб на уряд напала—викликав серед урядових кол великий несмак і збентеження. Тому теж імовірними видаються поголоски, що в середині уряду поміж поодинокими міністрами йдуть гострі суперечки, а то на фоні опозиції частини міністрів проти „рішучих“ способів пана Мейштовича (міністра справедливості), який переводить „санацію“ і „успокоєння“ масовими арештуваннями на українсько білоруських землях. Тим теж можна пояснити деякі призначення на високі посади по міністерствах (передовсім: закордонних справ нпр. директором східного департаменту Т. Голувко) пілсудчиків „лівої“ масті, яких завданням було би приборкати загонистість таких небезпечних „союзників“, як міністр Мейштович і його побратими „кресові“ поміщики. Що з цього вийде—побачимо.

страційні репресії по відношенню до населення, засадниче нехтування різних культурних, господарських інтересів населення, вязниці, масові арешти, нарешті вимір справедливості під протекторатом п. міністра Мейштовича, про якого вже не я, не засаднича опозиція, але прихильник уряду п. Домбський так яскраво і виразно вчора сказав, що жадне інше міністерство може не так забанене реакційністю, як міністерство справедливості.

Тут вчора скаржились, що нові проекти самоврядових законів застрягли в соймі. А хто-ж бере участь у відомих компромісах польських соймових клубів в тій справі? І пощо та подвійна гра і на що те ошукування з теї трибуни, те обдурювання мас? Суть річи в тому, що як панове, так саме і Уряд побоюється нових виборів і до сойму і до самоврядувань і головною причиною, длячого затримується та справа, є боязнь перед тим, що самоврядування на теренах українських і білоруських будуть опановані українцями і білорусинами, оскільки їм дасться вільність виборів. Оскільки дасться вільність виборів до сойму—буде тут значна кількість українських і білоруських послів і боязнь о майбутню долю більшості в соймі, боязнь о майбутню долю урядування в самоврядуваннях є перешкодою, для котрої теперішній уряд так само, як і попередній, толерує і полирає наказних комісарів, людей цілковито скомпромітованих, котрим нераз навіть удоводнені нечисті речі і марнотратство громадського гроша.

В галузі обивательства (громадянства) рівнож нічого не зроблено,—немає поправи. Так само як досі місцевому елементу місцевій інтелігенції й надалі відмовляється в обивательстві, бо на місці ті самі люде, на місці панує той самий курс.

З області освітньої політики я порушував квестію шкіл і церкви,—квестії дуже пекучі. Я є примушений ствердити, що українське шкільництво (нехтується свідомо, що з тією квестією свідомо зволікається, та що українського університету свідомо не хочеться закладати Це стверджено документально і протокулярно, передовсім—у самому бюджеті. Там є признано 90.000—властиво не на український університет, а на „studjum rusińskie“. Кпини якісь! Я кинув суму урядові в лице, — псставив внесення на счеркнення та сказав, щоби високе правительство було ласкаве взяти собі цю суму назад—на пенсію для здимісованих міністрів освіти. Ми собі випрошує-

мо цього рода трактовання нас правительством. Стало нас дотепер на те, щоб видержати боротьбу—віримо, що й надалі витримаємо.

В справі середнього шкільництва, оскільки ходить про три українські гімназії на Волині, сказав п. прем'єр Бартель, що мусить передовсім ствердити, чи кваліфікації тамошніх учителів є в цілості в порядку. Він сказав замало, бо в богатых, ледве чи не в більшості польских середніх шкіл є значний відсоток учителів без кваліфікації, є без вищої освіти, підчас коли в українських гімназіях цього нема. Він сказав, що колиб це були польські гімназії, то він замкнув би їх, підчеркуючи цим мниму толеранцію супроти українців, буцім-то гімназії були зле поставлені. Зайва дбайливість. Тверджу, що колиб добре пошукав у своїх міністерських документах, згл. в кураторіях, знайде там у своїх візитаторів ліпші та більш похвальні опінії про ці гімназії.

Одначе, я не про це мав намір говорити докладно. Хочу тільки звернути увагу на одну квітку. Загально говорить про віроповідну толеранцію, про освітню толеранцію, а навіть—про українофільство нинішнього правительства. Отже, я маю інформації з дуже поважного джерела,—від родичів дітей із луцького повіту, що тамошній шкільний інспектор—зрештою, в інших округах діється так само—наслідком осланеного вже обіжника п. прем'єра Бартеля про сповідь і примусове навчання релігії, домагається цей інспектор навчання тільки по підручнику, який деяким із панів рад презентує, а передовсім представникові правительства, якого тут бачу. (Голос: Він на тім не розуміється). Перечитає, бо там написано по польськи Це є щоденна молитва для православних дітей,—„друге видання, доповнене“. (Голос: по польськи?) Польськими буквами. (Читає: По благословеню Високопреосвященнаго Митрополита Діонісія—„Z błogosławieństwa Jego Eminencji Metropolity Dyonizego“). Далі є образок, а потім початкова молитва: „Во імя Отца (хрестик) і Сина (хрестик) і Святого Духа (хрестик), Амінь“. І це все писане по польськи. Злочин! (посол Рудніцкі: хрестик, це злочин?) Не хрестик, але цього рода документ є злочином супроти нинішньої культури і супроти наших дітей. Що сказали ви, панове, у відношенні до себе рік перед війною в 1914 р., або в 1913 р.? Прецінь, у цьому році святкували ви роковини Вжесьні. І правительство травневого перевороту

ПРОМОВА

посла Павла Васильчука виголошена в Соймі 28 січня 1927 р. при загальній дискусії над бюджетом.

На Бюджетовій Комісії після ствердження факту, що ні одна з партій не йде на те, що би підняти дискусію про саму конструкцію бюджету, я обмежив свій виступ лише до моментів політичних, зглядно господарчих і економічних, що торкаються українського населення. Торкнувся я в Бюджетовій Комісії головню міністерства, внутрішніх справ і міністерства освіти, бо в них базуються і відзеркалюються головним чином відношення уряду і Держави до українського населення.

Оскільки ходить про політику внутрішню, то питання відношення уряду до українців формуловане є урядом і урядовими чинниками як становище до т. зв. кресів. Мушу ствердити, що становище теперішнього уряду під тим зглядом, нічим не ріжниться від урядів

попередніх, як то зрештою я мав можливість ствердити документально на Бюджетовій Комісії. Мушу сказати, що з певного часу в українській справі п'ято більше балакати й писати, ніж раніш. Настав, так скажу, певний меншостевий вітрець, але той вітрець в суті річей зміряє лише до замилення очей, до злагодження чуйности політично-мислячого громадянства. Які власне зміни на терені т. зв. кресів, на землях українських і білоруських наступили? Змінені тільки воєводи. (Голос: не всі!) Менше з тим. А передовсім, що ті воєводи зробили? Від травня минуло чимало часу, отже замітна зміна системи, зміна в напрямку поступовання по відношенню до населення мусіла б давно відчутись, тимчасом все, що діялось раніш, лишилось і надалі: масові адміні-

сил. Одначе упадок нашої держави не зломив нас. Протиню! Упадок зняв більшо з наших очей! Ми прозріли! Ми пізнали причини нашого упадку, пізнали джерело дійсної сили нації.

Похоронна пісня, яку співали нам, потрясла сумління народу. На руїнах нашої держави почало виквітати нове життя. Його зродило пізнання причин нашого упадку, його вирощує свідомо і незломна вже тепер воля народу. Переживаємо добу, в якій народ-невольник творить діла, вартість яких слід мірити не тільки потребою хвилі, не тільки мірилом господарського життя.

Велика ідея громадської, гуртової, солідарної праці підбила ум і серця усіх верств нашого народу. Під прапором ідеї кооперації з'єдинилися творчі сили народу. З'єдинені—ведуть вони послідовно відбудову господарського життя нації і перебудову душі народу. В тисячах кооператив, на жарі добробуту і під подихом громадської гуртової, солідарної роботи, переконується душа народу невольника. Віра у власні сили народу дала почин кооперативній праці. Витривала, повна посвята праця у самопо-

мічних установах розвинула наше господарське життя, піднесла культурний рівень нашого села. Ми витворили основи організованої праці на полі економічно-суспільнім, а тверда воля наша дасть нам змогу опанувати його в повні.

Те, що нами збудовано досі в області кооперації, це „весняні пишні сходи“, говорячи словами гимну італійської кооперації. Посів зерна правди зійшов, зазеленіла наша нива, одначе до жнива ще далеко.

А всеж ми певні його, бо всі ми з рівним знанням і відданістю опікуємося засівом, працюючи для доброго його розвою.

В межах західно українських земель розділених віками кордоном чужої займанщини, будуюмо одноцілу національну кооперативну будівлю, об'єднану в однім ідейнім центрі. Будову отсю переводимо як послідовне здійснювання нашої свідомої волі. Одноціла національна кооперативна єдинокі спроможна дрібні сили розкинені на національній території кооператив звязати в могутню силу економічно суспільну нації, оживлювану і керману однім ідейним проводом.

Після воєнної руїни почали ми

працю з долу від найнищої клітини, кооперативи низової. Кооперативі сій надали ми вид однотипової господарсько споживчої кооперативи, що мала стати джерелом нового,—до війни майже невикиснуваного доходу з обороту споживчим крамом. Одночасно кооператива ся мала стати практичною школою кооперативної праці на селі, мала стати кристалізаційною оссю, біля якої мали творитися складніші кооперативи сільськогосподарські. Сьогодні бачимо, що однотипова господарсько-споживча кооператива оправдала наші надії. Біля неї повстає мережа молочарських кооператив, повстають станції спілкового ужитковання дорогих сільсько господарських машин, повстають олійні і т. и. Відновлюється кредитова кооператива, росте збутжильсько-господарських плодів. Молочарські кооперативи починаються до поліпшення обороту гатової худоби. На черзі стоїть організація годівельних спілок.

Господарсько-споживча кооператива стала дійсним розсадником кооперативної ідеї на селі. Розвій кооперативної ідеї села йде в напрямі спеціалізації.

У верх виростила мережа гос-

Юліян Павлюковський.

На шляху праці.

„Не в тінь—а в блеск зір
Ідеш, Народе,—вір!
Тебе жд вічний бій
Та в боротьбі—розвій!...“
У. Кравченко.

По віковій неволі розкувався Народ-Велит. Жертвами крові і майна окупив свою Свободу. Блеск власної національної держави тривав коротко. Народ Велит, що ріками лляв свою кров у боротьбі за найвищий ступінь організації Нації—за свою державу—не встоявся. Душа Народу спосібна повести його шляхом героя, якому не страшні „ні муки—ні смерть“ всеж таки була душею невольника. Нас цікувала всегромадна недостача волі до влади на нашій прадідній національній території. То, що добули ми кровю і залізом, впало жертвою хорої душі народу жертвою недостачі сильної волі народу, ви конувати владу в імя інтересу не одиниці, не гуртка, а в імя інтересу загалу, що утворив свою національну державу.

Ми улягли під напором душих

й моральної санації кормить наші діти цим способом, що примушує їх читати польськими буквами, захищаючи український текст.

Це злочинний гакатизм, — гакатизм опізнений, бо викликає ефект, зовсім протилежний побажаному.

Церковні справи. Маю статистичні таблиці, картодіаграми, маю виказ знищених церков, висвячених на косьцьоли. Не маю часу на відчитування всіх матеріалів, дуже солідних, випрацьованих на підставі урядових джерел. — із виказанням джерел, отже, правдивих. Нема брехні, нема тенденції. Отже, на підставі урядових відомостей, було перед війною на Холмщині та Підляшші 383 церкви, тепер є 46 парафій і 6 філій, разом — 52; висвячено 147, замкнено 133, знищено, рознесено, згл. перероблено, забрано на приватні помешкання для осадників, спалено 51 церков.

Римо-католицьких костелів у цій області є 191, на один костел 1934 католиків, а на одну православну церкву — 3629 православних. Один костел на 59,2 км і одна церква на 217,2 км (Гляди „Шематизм римо-католицьких костелів Польської Річипосполитої“, опрацьований Зигмунтом Черніцьким).

Я відчитав статистичні дані — з цілим рядом цифр, закликаючи помсти з неба — тільки тому, що п. Окуліч твердить від імені правительства, що в дкритих церкв є забагато, — що костелів, у відношенні до території і у відношенні до ісповідників, є менше, як православних церков. Правительство, як і багато з нас, твердить, що всі висвячені та забрані церкви не належали ніколи до православної церкви. На комісії, розгорячованій, назвав я це злочином; в приватному житті це наражал би чоловіка на небезпеку карної вязниці, тимчасом, у суспільному житті уходить це правительству безкарно, і це обурює кожного сумлінного, кожного толерантного чоловіка та воюючого за свободу совісті.

Я позволю собі навести кілька дат. До часу введення унії на Холмщині (1596 р.) збудовані були слідуєчі церкви: (Промовець наводить цілий ряд церков, побудованих ще перед унією, тепер — перемінених на костели, згл. знищених). Я маю дані з цілої тієї території. Тому не можна оперувати неправдивими, згл. спрепарованими тенденційно (крик на правіці) — так, як це зробив п. Окуліч від імені правительства, закидаючи мені неправдивість моїх тверджень. Так само не можна оперувати загальниками, як це робить п. Вітнер (голос: як це робите ви). Коли хто з панів інтересується, не-

хай перегляне цю таблицю, котра свідчить про участь Українців у владі. Я тверджу, кожний Українець і кожний неупереджений поляк знає, що нами правлять чужі — на наших землях, на цих, на яких ми жили від віків і яких ми повинні бути господарями. Так само, я просив би неупереджених людей, кого не іритує призвище Васильчук, хто готовий слухати річевих аргументів — не наших, а ваших урядових — прошу перегляньте, панове, ці викази, що їх приніс я з собою, — коли тільки хто має совість, — політичну, людську — цей мусить змінити ворожий про нас погляд раз-на-завігди.

Оскільки ходить про церковну політику, то я твердив на комісії і сьогодні підтримую, що — так, як

Реклама комуністів.

(Замість відповіді польським „демократам“).

За кілька літ існування польської „демократичної“ республіки намасжились у ній стільки комуністів, що мабуть в комуністичному царстві стільки їх немає. Більшовицька статистика виказує, що в Рад. Союзі є всього 684.824 комуністів. Що-ж це є на сто кількадесят мільйонів населення в порівнянні з тям, скільки є комуністів в хоробливій уяві поляків в Польщі? В одному Володимирському процесі засіло 151 чоловік комуністів на лаві оскаржених. А це-ж тільки „сметанка“... А скільки їх є на місяць? П'ять тисяч мало бути zorganizованих в гуртках і ячейках. На білоруських землях заарештовано тепер п'ять послів і кількості звичайних смертних комуністів, а в „Громаді“ є zorganizованих вісімдесят тисяч „комуністів“, які остали на волі. Дійсно — волосся стає дубом, коли подумати, скільки то в Польщі комуністів. А ще-ж скільки є тих, що не називаються комуністами, а підтримують їх, обороняють. І наша „Українська Громада“ яку ріжно прозивають і буржуазною і ундівською, і та навіть боронить „комуністів“, лає тих, що не хочуть давати жертв на вязні „комуністів“.

Правду то кажуть — дурень має щастя. Чого не в силі би зробити ріжні Пацуки, Преступи, Скрапи і т. д. найбільшим накладом своїх мізерних умових сил, це легко роблять для них інші. Вони стали сьогодні „герої“, великими організаторами, „мучениками“, а про їх везамордовану „працю“ і ті великі наслідки говорять політичні вязні,

у правительстві є дивною, співпраця між соціалістами й польськими монархістами — подібно й на полі церковної політики є дивною співпраця між правительством травневої революції, між правительством польської демократії, між правительством революціонера зперед літ, маршала Пілсудского, і рооїськими монархістами. Пригнічується український церковний рух. Українці проганяються з парафій, а з митрополитом Діонісієм із іншими союзниками „русскаво народа“ — нинішнє правительство пактує, на них опирає церковну політику, прямуючи й уже напів осягаючи успіх у тому, щоби з православної церкви вчинити зняряддя правительства — так, як вона була за часів царату. (Докінчення буде).

процеса, тисячі літ тюрми. І борони Боже — не можна обороняти тих за ґратами; це злочинці, комуністи...

Колиб хоч трудно було збагнути причини того стійкого росту „комунизму“ серед нашого народу, то треба би дивуватися, що то за таким перелом стався в психіці нашого народу, що він одразу став таким притягивним елементом для комуністичних ідей. Народ наскрізь селянський, наскрізь просякнутий мрією про свій власний класик землі, про свій власний хоч малесенький кутик, про власне хоч би яке небудь господарство — і враз ширваній комуністичною дуріркою, ради якої йде за ґрати. Трудно було би збагнути.

Але-ж ціла та комедія занадто білими витками шита. Тільки невіжа, тільки хтось здалека може повірити в щось подібне. І нам і навіть нашим полякам аж надто ясно, звідки беруться в нас „комуністи“, що то за „комуністи“, і на віщо вони потрібні ті „комуністи“.

Недавно відбувся в Луцьку один з багатьох комуністичних процесів — Любомльський. Основа процесу, перебіг судової розправи, підсудні, пообона на поліції, свідки, докази, оборона — все це таке вже звичайне. УСДП, КПЗУ, терористична організація, зброя, комуністична література, таємні зібрання, відірвання східних земель від Польщі, домагання як найбільшої карі... Як тільки не бачать творці тих масових процесів того, що смішними робляться... Суд, польський суд, звичайний не присяжних суд оправдав 21 чоловік на 24. А згадати один з перших комуністичних процесів в Луцьку, процес до 30 чоловік з м. Колок і околиці; 14 чоловік — 11 по 4 й 3-ох по 2 роки тюрми засуджено і потім всіх їх апеляційний суд оправдав. Згадати Рівен-

ський суд з засудом м'яси людей по кілька літ тюрми і знов оправдання багатьох в апеляції. Згадати Ковельський засуди по кілька літ тюрми і також оправдання в апеляції. А Берестейський суд і звільнення більшости підсудних... А в кожному випадку люде складали кавці, поруки, сиділи цілими роками в тюрмі. Згадати хочби оправданого в апеляції Трифона Балецького з колківського процесу — сидів 17 місяців в тюрмі; згадати оправданого в першій інстанції Івана Сидорука в останнього Любомльського процесу — сидів 13 місяців в тюрмі... Згадати з другого боку таку „комуністичну“ літературу, як „Заграва“ в останньому процесі, як ріжні зовсім легальні видавництва в інших процесях...

А що означають отакі слова, уживані майже у всіх політичних процесах дефензивою: „члени таємної організації для змилення чужини органів безпеченства влаштували свої зібрання будьто би в цілях зовсім легальних, як наприклад збірки театрального гуртка або в цілях zorganizовання кооператива“? Людей арештовано, тримано в тюрмі і — звільнено. Защо вони мучились і терпіли? За комунизм? Хіба це не підказує чогось зовсім протилежного?

На віщо це все? Щоб закрити ломання законів, замаскувати насильства, які робляться над українцями, білорусами?... Щоб спинити розвиток народів, що стремлять до волі? — Оставте!... Ніщо не в силі спинити життя в його розвитку. Ми ж далі будемо боронити „комуністів“, що за національну ідею не вагаються перед жадними жертвами. А дійсним комуністам, більшовикам, комуністичним шарлатанам на наших землях реклама робити, як це з такою ревністю роблять ріжні польські кола, не думаємо.

Ст — ко.

Амнестія луснула.

Про амнестію, яка повинна була явитись наслідком травневих варшавських подій, тепер і слузагнув. Навіть пишеться тепер е амнестія, а „амнестія“. З першої великої амнестії для всіх політичних вязнів вона зробилась тільки обмеженою амнестією для вязнів, що „пр-ґршились на ґрунті національному, потім ласкою президента в окремих випадках, а вкінці кінців зробився з неї тільки декрет президента про даровання решти карі тим вязням (всім, без уваги на характер злочину), що вже відсиділи дві треті карі.

подарсько-споживчої кооперації на загальне здорову надбудову Повітових Союзів і їх осередкового Союзу, які, крім обслуги товарної, піклуються розвитком союзних кооператив і культурним розвитком українського села.

Віджила молочарська централа, а висліди її дотеперішньої праці вже далеко перевищують найвищі досягнення передвоєнні.

Не всіли ми досі розвинути кооперативного збуту живого інвентаря.

Усі види нашої кооперації і усі її ступіні, від низової кооперативи починаючи, а на господарських централах кінчаючи, виявляють щораз більші нахили до консолідації кооперативної праці. Кожний вид виконує приділену йому роботу, а одночасно входить в товариську співпрацю з другим видом, щоби спільними силами прискіпити господарський та культурний розвій нації.

Розмежовуються галузі господарської праці поодиноких фахових союзів, але одночасно росте товариська їх співпраця в хосен усіх видів кооперації, яка утворює собою одну кооперативну сім'ю.

За виїмком помітнішої участі

робітничої верстви усі верстви нашого народу працюють співрядно на кооперативній ниві, уважаючи працю отсю надійним засобом сценговання розпорощених господарських сил нашого народу і доцільним засобом перевиховання його. Правильним є явище, що найчисленніша верства нашого народу — селянство найчисленніших дає робітників на полі кооперації. Кооперативна форма організації стала серед нас формою масово пожаданою. Отсе масове пожадання підносить наш кооперативний рух до форми соціального явища.

До кожної справи нашого кооперативного життя підходимо з одним єдиним мірилом — мірилом корисності її для національного життя і з тої точки погляду вирішуємо кожне питання кооперативного руху. Завданням бо нашим є — щоденним трудом творити силу нації, до якої належать всі члени нашого народу без огляду на їх місце уродження, віру і партійно-політичну приналежність. Чужий є нам партікуляризм, релігійна або партійна нетерпимість. В рамках нашої кооперативної організації творчими є думки і діла західно-українських кооператорів, які як свідо-

мі члени нації, далекі є від сього, щоби кооперацію втягати у вир партійної або релігійної боротьби, чи провінціалізму.

Перед нами невикінчена ще справа самовистарчальности поодиноких видів кооперації, незавершене ще рівномірне розложення вивінювання у трьохступенній господарсько-споживчій кооперації, а вже життя вимагає від нас розбудови кооперативної мережі на нові види, (кооперація рільничо-торговельна), які вимагають великих вкладів знання і гроша.

Будуючи сільсько-господарську кооперацію, мусимо співрядно відбудовувати кредитову кооперацію, відбудовувати зрозумінняощадности серед усіх верств нашого народу. Змаганням нашим є зібрати національний капітал, щоби о власних силах фінансових йти вперед.

Вивіз сільсько-господарських плодів — попри забезпечення його власним національним капіталом, ставить нас перед потребою власного девізового банку і власного закордонного торговельного заступництва.

Перехід молочарської кооперації на область годівельну ставить нас категорично перед потребою

скорого зреалізування статутів обовязків і ухвал з'їздів дотично членства усіх кооператив в Краєвім Товаристві господарським „Сільський Господар“, щоби „Сільський Господар“ з вкладок кооператив міг оплатити і віддати на послуги краю фахові агрономічні і ветеринарні сили.

Попри розбудову кооперативації села мусимо подбати теж про кооперативацію міського населення, починаючи тут працю від споживчої кооперації та кооперації кредитової.

Всі отсі завдання наші вимагатимуть живої пропанди живим і печатним словом і праці над добром та підготовкою фахових сил на спеціальних курсах. До неї ми готові як в ідейнім центрі так і у фахових союзах.

Хоч переведення наших завдань вимагатиме великого труду і довгого часу, ми не жахаємося праці, бо дух нашої кооперації здоровий і допоможе нам здійснити наші завдання для добра нації. „Л.К.Ч.“

„ВСІ — ЗА ОДНОГО,
ОДИН — ЗА ВСІХ“

Такий закон не є новістю; був він і в старій Росії і кайзерській Німеччині. Обов'язував він і до тепер в Польщі і декрет президента вносить до нього тільки деякі поправки та узгоднює різні закони на землях б. забору російського й німецького. Суть декрету полягає в наступному:

Коли в'язень відсидів дві треті своєї кари і не менше, як 6 місяців, то він сам, або його оборонець, або його родина, або навіть чужа особа, можуть внести просьбу про дарування йому решти кари. Передтермінове звільнення може наступити і з уряду, т. є. без окремої просьби на це. На просьбі про дарування кари випишує заряд в'язниці свою опінію, (отже в'язень мусить заслужити у в'язничного начальства на добру опінію!) відсилає до прокуратора, а той зі своєю опінією відсилає просьбу до апеляційного прокуратора. Апеляційний прокуратор пересилає спра-

ву до міністра справедливості і той вже рішає її. В деяких випадках рішає навіть сам апеляційний прокуратор

Передтермінове звільнення може бути дофнене і б. в'язень може знов попасти до тюрми, коли до часу, до якого тривала би його кара, місцева влада найде, що він є небезпечний „з огляду на публичне безпеченство“.

Декрет собі декретом, має він і свої добрі й злі сторони, аде амнестія луснула. Всі балачки й обіцянки в справі амнесії в тривожні дні, так і остались балачками й обіцянками, коли тривога минула. Амнестія далі остається боевим гаслом народів у Польщі, поки найвища влада не переконається, що цього вимагає не тільки народ і в'язні, але—що цього вимагає й інтерес самої держави. До речі—багато політичних в'язнів відмовляється від „ласки“ й домагається для себе права, яке дає амнестія

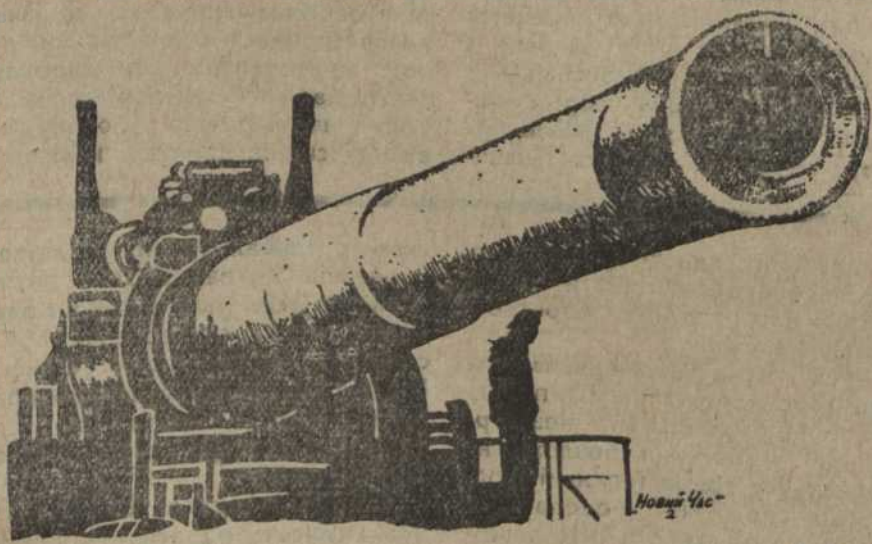
Що діється в світі.

КИТАЙ є далі тою віссю, біля якої скупчується увага цілого світу. Події міняються там, як в калейдоскопі, а становище що далі стає більше невизначим. Особливо гостро китайську справу поставила Англія. З початку здавалось, що решта зацікавлених держав будуть триматися засади „моя хата скраю“. Це безперечно мало вплив на кантонців, а кантонський уряд перервав переговори з Англією, домагаючись забрання з Китаю англійських військ. Але поволі до Англії почали приставати інші держави. Перша підтримала Англію ласа на кольонії Італія. Далі Америка задумала утворити в Шанхаю нейтральну полосу. В цій справі вислала вона китайському урядові відповідну ноту, а на знак, що це не є її блага побажання, також скріпила свої військові сили новими 14 тисячами військ. Тут вже й Японія не осталась позаду і так з великого благородства і побажання Китаєві визволитись, виїшла стара, оклепана спілка завойовників, ласих на чуже добро. Після останніх відомостей північна китайська армія мала побити війська кантонців, яким забракло зброї й амуніції. Рівночасно доносять і про віднов-

лення кантонсько-англійських переговорів.

В АНГЛІЇ заняті всі Китаєм. З одного боку йде добровільний запис у армію, а з другого—ведеться сильна агітація проти висилки військ до Китаю. В зв'язку з китайською справою в Англії сильне обурення на Рад. Союз, ба навіть підносяться поважні голоси за зірвання дипломатичних зносин з Союзом

Недавно відбулось в Лондоні відкриття парламенту. Король Юрій у тронній мові присвятив особливу увагу Китаєві і висказав надію, що китайський конфлікт залагодиться мирно. Висилка військ до Китаю є кончею тільки для охорони життя й добра англійських горожан в Китаю. Після мови короля виступив відомий провідник Партії Праці Мак-Дональд проти висилки військ до Китаю; він теж поставив запит, чи правда, що англійський уряд наміряє зирвати зносини з Рад. Союзом. Йому відповів Баладуїн підкреслюючи кончею охорони англійців в Китаю. Як би там не було, а сьогодні трудно вже припускати, щоби Англія стала в половині дороги.

Найновіша американська гармата, якої найбільш важить тільки 24 сотнари. Це найвимогніший доказ, що світ розаброується.

Револуція в Португалії.

В Португалії вибухло повстання частини війська проти диктатури ген. Кармона. На чолі повстанців стоїть ген. Суза Діас. Повстанці завалили місто Опорто та кілька інших місцевостей. Урядові війська бомбардували місто Опорто, наслідком чого багато домів зруйновано. Положення повстанців тяжке, але все-ж вони в деяких місцях захопили владу і не здаються. Ідуть завзяті бої.

Розклад німецької комуністичної партії.

В німецькій ком. партії є аж п'ять відділів, які жеруться між собою. Комуністична газета „Спартакус“ ось що пише про німецьку

ком. партію: „вона найбільш пережерта продажністю, а її керівництво є платними лайдаками“. Друга газета „Комуністичне Політик“ пише: „Росія зробилася чисто капіталістичною країною, а німецька комуністична партія веде політику опортуністичну найгіршого сорту“.

Політичне вбивство в Болгарії.

В столиці Болгарії—Софії замордовано генерала Протогероса, провідника македонських революціонерів. Вбивство має характер політичний.

Джума в Сибірі.

В уральській губернії вибухла джума. Занотовано 30 випадків смерті.

З наших земель.

Пробуджується націоналізм.

„Соціалістическій Вестник“ (орган закордонних російських мейшовиків) пише: „в Радянському Союзі назриває реакція, яка мусить вилитись у збройний рух. Робітничаверства, колісь головна опора більшовиків, тепер обезсилена. Найкращий елемент з неї відійшов до бюрократії. Тепер нова в три чверти розпущена напливом з села, отже не має серед робітництва того підйому, що був давніше. Інтелігенція і село настроєні націоналістично. Інтелігенція—вичерпана, мріє про нового Наполеона (вождя з твердою владою)“. Також між міськими робітниками на Україні росте ненависть проти московських більшовиків. Останні вістки доносять, що 17 січня п. р. відбулися в Києві робітничі збори і на них прийшло до бійки між українськими й московськими робітниками на тому тлі, що горстка московських робітників домагалась, щоб промовці промовляли лише по московськи. Проти цього виступили українські робітники. Прийшло до бійки. Порядок привернула тільки міліція, але до шпиталю відвезено таки 8 тяжко ранених. Свідчить це про зріст національної свідомості і серед українського робітництва, якому вже добре в'їлася в знаки „пролетарська“ московська влада.

Чехізація на Закарпатській Україні.

Центральний орган аграрної чеської партії „Вечер“ боронить цілковиту асиміляцію українців з чехами та словаками. Звичайно, що ніяких „українців“ там в тих газетах немає, а простісінько самі „карпаторуси“, „словаки“ те-що „Карпаторуси“ (себ-то українці) належать, а чим даліше, тим більше будуть належати зі словаками до середньо-європейської культурної області в державі Чехословацькій. Чехословацька культура і приналежність станеться їм тілом і кров'ю—так розписують чехізатори-аграри.

Намагаючись затримати процес невпинного культурного відродження українського народу на Закарпатській Україні, чехізатори підтримують „славянщину“ та інших „просвітителів“, що тільки туманять український народ, відбиваючи його від власних цілів і завдань.

Висший комісар для Буковини й Бесарабії.

Для Буковини й Бесарабії призначив румунський уряд висшого комісара. Це є во що инше, як одверте-признання постійного стану облоги, який тепер в руках одного генерала, прийме чисто диктаторську форму. Офіційний орган правительства пише про це назначення таке: „Нове назначення має для нас виняткове значіння тому, що ці дві провінції лежать на самій небезпечній границі Румунії. Ціллю і завданням висшого комісара буде забезпечити кордон, сцентралізувати інформаційну службу, взяти управу над жандармерією і поліцією включно до сільської та скріпленої безпечності на залізничних дорогах, пристанях і базах для повітряної фльоти. Ніхто не може негувати значіння надкомісара в країні, котра через напади більшовиків та через підпольну пропаганду знаходиться в постійній небезпечі“.

Значить—скріплення воєнного положення і в глиб і в ширину, бо 9 літ боярського терору привели до того, що „свобідою прилучилися дочки до своєї матері“ потрібують тепер особливої генеральської опіки. Правду сказав румунський патріот Коста Фору, що „найкраще працює в користь Москви—сам Букарешт“.

Як завжди, в нині є тяжкий години

Віддаймо, браття, життя України М. Обідний

ДОПИСИ

Годі вже спати!

(с. Мостиниши, пов. Луцьк)

З газет видно, що по селах кипить робота: там відкривають кооперативне т-во, там філію Т-ва „Просвіта“ чи „Рідна Хата“, а там бібліотеку-читальню; молодь читає книжки, газети, закладає хоріві гуртки, робить вистави і т. п. В нашому селі і в близьких сусідніх нічого цього там нема, ніхто нічого не цікавиться, баче все гаразд, усе так повинно бути. Щі-ж то—ми найрозумніші, чи найдурніші? Правда—наші хлопці і дівчата знають тільки музику, танці, д бредвдягнулись та „пофарсять“, освітня справа нікого не цікавить; кооперативна бібліотека-читальня—се це для нашої молоді пустий звук.

Проте треба сказати, що не є ми найрозумніші, але й не дурні;—ми страховолохи. Скаже хто, що поліція буде арештовувати, або запише тих, хто стремить до спільної праці—ми вже притихли. А це так робиться тому, що ми несвідомі, не знаємо, що можна, а що ні. Хорові, драматичні гуртки, читальня „Просвіта“, філія Т-ва „Рідна Хата“, кооперативне Т-во—все це інституції легалізовані, то б то дозволені владою, і за прихильність до них або за працю в них ніхто не має права арештовувати. Працювати на культурно-освітній ниві не тільки можна, але для нас необхідно. Час не жде! Нічого боятись! Годі вже спати!

Селянин

...Над силу ума
Вже більшої сили на світі нема.

Теж працівники.

(с. Тайкурки, Золотушського пові.)

На Різдвяні Свята зібралась молодь та по звичаю, що у нас ведеться з давніх пір, пішла поколюдувати на перку. Проколюдувавши якийсь час, хлопці із-за дівчат підняли сварку, а після бійки. Так вийшло у них, що гуртом і не прийшлося обійти усього села. Чи-ж не сором? Не пора-б було й за розум узятись?... Побільшеб читали книжок, а по менше-б вірили в „шкляного бога“!.

Забутий

Сельробі при роботі.

(м. Ковель)

20.1 п. р. відбулось річні загальні збори членів Т-ва „Просвіта“ в Ковлі. Привітливо була прибрано селя, де відбувались ті збори. Видно було, що Ковельські просвітяки доложили своїх рук, прикрашуючи портрети наших письменників. Веселій настрої основував просвітянином при вході не-так-ждані загальні збори. Здавалось, що усі так тобї близькі, що то є твоя близька родина, мила велика сем'я. Але настрої той раптово змінились, коли агенти з під стагу „Сельроба“ розпочали свою „роботу“. Особливо вславились доброту відомий зі своєї діяльності й „розуму“ новоспечений „Сельробчик“ п. Мислюк. В своїх безглузких промовах п. Мислюк дійшов до такого нахабства, що закликав „селян і робітників“ до погрому—як він сказав—„аристоиратії“, що сидить в „лікарських кабінетах і банках“. Не забув, як веї „Сельробці“, кинути каменем і на еміграцію з якою на його думку не тільки не варто рахуватись, але не шкодилоб куди-небудь вислати. Забув певно бідний п. Мислюк, хто пробудив Ковель від сну байдужності. Колиб не еміграція до Ковель шав би мабуть так само до цього часу, як спить його сусід—повігове місто Камінь Коширський.—Згадай хочби Благовіщенську церкву в Ковлі, український хор, здержання усіх атаків „істинно-русских“ і перемогу їх.

А—правда, забув, що „Сельробів“ церкви не треба... За неї тільки Україні віддавна побиваються...

А при чьій участі й діяльній допомозі повстав Банк, Кооператива? Хто допомагав розвиватися „Пресвіті“? Може хто подумає, що „Сельроб“ хочай би в особі „видатного промовця“ п. Мислюка, що спромігся виглосити два блідих реферата, хочай тема була багата (про І. Франка), та й ті два реферати скінчилися скандалами? Хто ж читав інші, гарні, реферати? „Сельробчики“ привикли при готовому огні пекти й свою печеню до того усіх перекопувати, що вогонь розложили вони, що то їх праця. Таким своїм поступованням вони скрізь вносять розбрат, ненависть, роз'єднувши нечисленні ряди свідомих працівників. Згадав п. Мислюк в своїй промові, „політичну каву“ й певно закінчив би тим, як управляти мак і гірчицю, алеж навіть голові зборів п. Свисталюкові (теж „Сельроб“) стало ніяково й він спинив свого колегу й попросив його опам'ятатися. Тільки дякуючи тому не були зірвані загальні збори, бо з боку влади—здається—для того усе було готове (впроваджено навіть відділ поліції).

З таким серцем покидав я так привітно прикрашену салу загальних зборів. З похилими головами розходилися члени просвітян. Сумно й тяжко до одчаю, що „робітники“ з під стагу „Сельроба“ простягають свої брудні руки до такої святині, як „Просвіта“, намагаючись розбити велику українську національну просвітянську армію на малі соціальні гуртки, котрі ворогові легше поконати.—Не було б чим добрим і згадати цьогорічних загальних зборів, коли б не розумна, прудмава промова представника Львівської „Просвіти“.

Іван Подорожний.
(не емігрант).

Довідуємось, що секції „Просвіти“ в Ковлі: добродійні й містечко-літературна внесли до Ради Гва протест, вважаючи останні Збори неправомочними. Вони домагаються скликання нових зборів на квітень, загрожуючи навіть виступленням з членів Гва, коли збори не будуть скликані. Як нас інформують—в квітні відбудуться нові збори.

„Ніколи в нас згоди не було, через те ми терпіли та мабуть і будемо терпіти Солонця, Кулейка, Верестечко—це кара за наші гріхи, за задрість, зневажливість, німсту, за ті гидри, котрим ми не встали голов відрубати.“
Богдан Лепкий.

До чого п'ятника доводить...

(с. Вілія на Кремляччині)

На самий перший день Різдва в нашому селі трапилось таке нещастя: Два приятелі Микола Петручок і Василь Заєць, в компанії з іншими собі подібними добре забавлялись в одному місці;—пізвляючи вони цілий день з самого раня. Нарешті повсварились, бо замішалась у їх справу одна дівчина—як то кажуть—молода та рівна. По дорозі з п'ятки поміж ними таке вийшло, що на другий день Миколу Петручка люди знайшли на дорозі поколотою, покусаною, побитою і ледви живою; а Василь Заєць також був добре пошарпаний і покусаний. Врешті Петручок віддав Богу духа, а Заєць сидить тепер в тюрмі. А школа їх обох, при добром впливі були би вони добрими господарями й громадянами, корисними і для себе, і для других. Петручок ждав би у згоді зі своєю молодою жінкою, не розводився б із нею, не шукав би дівчат легкої поведінки, не пив би та не пропивав свого господарства; а Заєць також не звихнувся б і не пішов би по дорозі, яка завела його до тюрми... Коли, що ж робити: темрява паує серед більшости наших людей, не до свігла й правди, не до книжки та доброї розваги й забави їх тигне, а до горілки, з якої виходять тільки одна згуба. А тут ще й батьки недобрій приклад подають своїм дітям... От і прайшла біда для них, а для цілого села сором.

Для села Вілії звідси наука: всіма силами поширювати в себе освіту; книжкою і доброю забавою, як вистави, концерти, відтягати молодь од згубних назичок.

Греко-католицький (уніатський) монастир на Волині.

[Костополь].

Довідуємось з певного джерела, що в Костополі монахи чину св. Ізбавителя (Редемптористи) оснували свій дім-монастир. Там осіли о. д-р Чарнецький Стефан, о. Шлишкович і трьох братів. В своїй церкві ці монахи правлять з українською вимовою і по українськи проповідують. Серед місцевого населення велике зацікавлення... А православний священник місцевий такий, що жалась Боже. Своєю поведінкою в родині і в громаді він не тільки що не прихляє до себе парафіян, а відпихає. По українськи став проповіді говорити тільки в останній час, та й то так, що хоч уха затуляй та з церкви тікай. І що ж на те Митрополит Діонісій?...

Передплачуйте „Українську Громаду“.

СЕЛЯНЕ!

Скрізь по краю по урядах гмінних і різних других інституціях по стінах понавешувано афіш фабрики „Волокнополь“ у Львові при вулиці Вибрановського № 2, в яких розхвалюється вироби тої фабрики і виставлені ціни, по скільки платять, або як міняють сирівці на матерію. Ті ціни є неправдиві, а переконався я в цьому на собі. Завіз я до цієї фабрики до 50 пудів сирівців (льняного прядива), за що мені жиди власники цієї фабрики дали яку третю частину вартости мого товару: за 1 пуд льняного прядива і го сорту 7 аршин нікчемного полотна. Як хто хоче міняти свої сирівці, то раджу міняти у фабриці „Полотно“ у Львові де разом зі мною вивіз мій односельчанин і отримав 3 рази більше як я.

Справедливий.

3 ЖИТТЯ БІЛОРУСІВ.

Українська вистава. 30 січня б. р. місцевим аматорським гуртком в м. Скіделі була влаштована вистава. Поставлено п'єсу „Різдвяна ніч“ і великий концерт українських народних і історичних пісень. П'єса пройшла дуже гарно. Особливо в своїй грі визначились: п. Н. Пучковська, що грала Солоху і п. Тиміш Оверченко, в ролі голови, а також п. Руденко в ролі дяка. В концертному відділі під дірігентством п. Рудика і Т. С. було виконано ряд пісень. Найкраще було виконано: „Реве та стогне“, „Сонце низенько“, „По опеньки ходила“ і „Звідки ідеш чоловіченку“. Людей було чимало, переважно білорусів і жидів. Публіка осталась задоволена. Концерт і вистава зрєбили на всіх досить приємне вражіння.

Шкільне життя. В 1924 році, як відомо вийшов такий закон про школи, що хто з батьків бажає, щоб їх діти вчилися рідною мовою, повинен підписати і подати відповідні декларації про це. На жаль по своїй невідомості (ще більшій ніж то в нас на Волині) білоруси в той час дуже мало підписали таких декларацій. Але далі під впливом провідників свого народу (послів, інших діячів та політичних і культ.-освітніх організацій) брати-білоруси стали над тим думати та про свої справи по-трохи дбати. І ось вже в 1926 р. більше сіл по підписували як і в нас декларації та подали кому слід і навіть говорять про обіцянки влади дати рідну білоруську школу. Але школи, як не було так і нема, як і на землях українських.

Культурне життя поміж селянами. Від самого початку революції се-то від 1917 до цього 1927 року в м. Скіделі було поставлено тільки одну виставу „Збентежений Савка“ і „Конський портрет“.

Байдужність до церкви. Серед білорусів помічається страшна байдужність до церкви. Причиняється до того духовенство, в більшости росіяне.

Долярова віра. В повітах Гродненському, Слонімському, Вілостоцькому та ин. сильно шириться „долярова“ віра так звана штунда. Наплодилось багато агітаторів, які називають себе пресвітерами, мають великі засаби і заманюють невідомих білорусів, платючи їм за перехід на штунду долярами. Більше це робиться в глухих селах, що далеко расположені від центрів (містечок та міст). Заходів до поборювання цього зла з боку православного духовенства майже жадних не аживається, бо як і в нас на Волині, те духовенство в більшости не на висоті свого завдання.

Пошесті. По селах Гродненського повіту страшенно розповсюжені серзз дітей пошесті кору. Крім того багато людей хорують на грипу—(біль голови, горла і високі температури).

3 церковного життя в Луцьку.

Біля Брацької Чеснохрестної церкви є до 2 дес. городу, що ще в 17 столітті подарував Брацтву князь Пузина і де колись був парк. Город цей безправно знаходиться в тимчасовому користуванні соборного причта. Як доносять нам, славновісний прот. Павліковський землю цю розпродує в аренду жидам під приватні забудовання в той час, коли Собор і без того має 65 дес. землі в с. Підгайдах, а Брацтву цей кусень землі потрібний на розбудову церкви. В цій справі Рада Брацтва звернулася до Консисторії і до Митрополита про заборону п. Павліковському розпродажі (в аренду) цієї землі і про віддання її в користування правного власника—Брацтва.

Нас інформують, що Митрополит Діонісій мав словесно наказати прот. Павліковському, щоби він правив у Соборі 2 служби по славянськи, а 1 (в крайнім разі) по українськи, на що прот. Павліковський згодився і ще перед тим, їдучи до Варшави, дав навіть слово просити Митрополита про благословенство на це і щоби третім священником до Собору було призначено п.-р. Ананія Сагайдаківського, який і мав би правити по українськи. Тимчасом в минулу неділю п. Павліковський оголосив у Соборі, що хто хоче щоби Служба Божа правилась в Соборі—по славянськи чи по українськи, нехай підпише заготовлені про це окремі прохання. І ось через своїх підручних „русских“ п. П. дає підписувати прохання до Митрополита про те, що в Соборі служба має правитись тільки по славянськи, а крім того про придлення до Собору Іверської каплиці, що належить до Брацької церкви. Коли ж хтось з українців—соборних парафіян і хотів підписати прохання про українську відправу в Соборі, то нігде того прохання не найшов, а бували й такі випадки, що невідомим місцянам підсувалось прохання „московське“. Як це назвати, отче Павліковський?

Рада Брацтва звернулася з протестом до Митрополита в цій справі, а що до каплиці, то вона безспорно належить Брацтву, яке має на неї відповідні документи.

7 ц. м. відбувся в Луцьку церковний соборик мійського деканату, на якому прот. П. Павліковський скаржився священникам, що на нього „нападають“ українці просвітянської підтримки. Заяквані священники, які бояться п. Павліковського, „як огню“, підписали про це навіть акт.

Як нас інформують—справа затвердження статуту Чеснохрестного Брацтва загальмована новими перешкодами, які ставлять Воевідство, а саме: 1) вимога Брацтву удоводнити право власности на нерухоме майно документальними даними і 2) обмеження терену діяльности Брацтва тільки містом Луцьком. Рада Брацтва розглянувши ці вимоги на засіданні своїйому дня 28 січня ц. р. м. в. ухвалила: через те, що правні акти і королівські грамоти видані Брацтву, підчас світової війни евакуовані до Житомира й Києва, а дотеперішні спроби повернути ті документи не дали бажаних наслідків—просити Воевідство справу затвердження статуту не узалежнювати від представлення повисших документів. В справі другої вимоги винесена теж відповідна умотивована постанова з просьбою звільнити Брацтво від виконання цієї вимоги.

Обидві постанови переслали до Воевідства, Митрополита Діонісія й до Консисторії.

3 кол Чеснохрестного Брацтва нас просять подати, що на лист Ф. Романова вміщений в газеті „За Свободу“ Рада Брацтва згідно своїй постанові про це, відповідати не буде і що голова Брацтва і настоятель церкви дали вичерпуючі пояснення Митрополитові.

Георг Каррафелло, освоювач звірят, підчас снідання читьє газету в клітці свого вихованка великого тигра Рішив мабуть, що товариство страшного тигра не є таке небезпечне, як товариство „добрих приятелів.“

Де-що зі статистики міст на Волині.

Як відомо з 1 січня б. р. перестали існувати старі Мійські Ради, де був помивений підковито, або майже цілковито укр. елемент. Нові Мійські Ради, покликані до праці з 1 січня б. р., вже мають в своїм складі і українців. Узasadнення цього бачимо й в статистиці 1921 року, дуже неповній, яка вказала, що по різних містах Волині мешкає українців: Луцьк 3084, Рівне 3308, Ковель 2901, Кременець 6915, Дубно 1455, Здолбунів 2737, Острів 2614, Горохів 1473.

Між иншим, в Кременяці українців є більше навіть ніж жидів, але в Магістраті й Раді Мійській вони були заступлені надзвичайно слабо. Також сильно вказуються Здолбунів і Острів, але й там не було відповідного заступлення українських інтересів.

Нині до певної міри несправедливість розподілу місць, правда—старим наказним способом, усунена й від тих українців, що працюватимуть в мійському самоврядуванні, залежатиме усталити всюди ту пропорцію, яка одбиватиме реальне відношення тих чи інших народностей, замешкуючих поодинокі міста на Волині. **О. К.**

НОВИНИ.

На пресовий фонд "Української Громади" зложив п. П. П. з Дубна 6 зол.

Біржа на 5.ІІ. долар америк.—8 90, золоту 5 руб.—23,30 зол.

Ціни на збіжжя за пуд: жито—5,85, пшениця—8,30, ячмінь—4,85, овес—4,80, гречка—4,90, просо—6,40, ріпак—12,00, ланка—10,00, хвасоля—8,00, картофіл—1,50 зол.

Трьох українських послів будуть ще раз судити.

— Дня 22 лютого ц. р. має відбутись ще раз розправа перед окружним судом в Бересті над українськими послами М. Чучмаєм, П. Васильчуком і С. Козичкам за їх промови на вічу в Почаїві.

Літературний суд. 6.ІІ ц. р. відбувся в українській гімназії в Луцьку літературний суд над Кармелюком на підставі оповідання Вовчка "Кармелюк". Акт оскарження закидав Кармелюкові: 1) неправильне проведення в житті ідей добра і правди і надужиття ними; 2) закаламучення спокою родинного й суспільного; 3) розбихацтво й инше. Суддями прокураторами й оборонцями виступали учні гімназії. Більшістю голосів Кармелюка засуджено. Оборонці внесли апеляцію. Скоро має відбутись у тій-же гімназії апеляційний суд.

Нове розпорядження в справі пересилання грошей до СРСР листами. Міністерство скарбу дозволило приймати на пошті листи з визначеною вартістю до Рад. Союзу. Ці листи можуть вислатись тільки на адресу польського посольства в Москві і польські консуляти в Рад. Союзі. В листах можна посилати паперові долари Злучених Держав Північної Америки, при тім в одному листові не вільно пересилати більше 10 доларів.

Податок від каліцтва?... Сидір Комашка з Ваковець, Луцького повіту, отримав платничий наказ Ч. 212 на військовий податок за 1926 рік в сумі 10 золотих. Ну, що ж, платять його инші, повинен і Сидір Комашка заплатити. Але Сидір Комашка — каліка. Ще малому, 7-літньому хлопцеві, обірвав йому керат праву руку. Тепер живе він з жінкою на одній десятині землі. Ні з тої землі вижити не можна, ві одною, ще й до того лівою рукою, заробити нічого не заробиш. Звідки-ж взяти на податок? Невже й каліки повинні

платити податок від свого каліцтва? Сидір Комашка грамотний, але по польськи читати не вміє. Наказ прочитав йому якийсь поляк і сказав, що мусить заплатити. Той і рекурсу в свій час не вніс. Чого доброго екекатор останню свитину здиме за те, що Сидір Комашка з обірваною правою рукою не годився до війська.

Пожежа. У мешканця Угринівської кольоні Чемериці в Луцькому повіті на половину згоріла, на половину змарнувалась стирта пшениця, в якій було зложено 27 кіп. Підпалив малий 4-літній син господаря. Тільки завдяки тому, що скоро збіглися люди на рятунок, пожежа не поширилась, а навіть stodолу на 5 кроків і хлів тільки на 3 кроки від стирти врятовано. — Доглядайте малих дітей, бо он до чого доводить недогляд.

Кримінальна хроніка

Луцька й повіту. — Дня 27.І ц. р. постеруток поліції в Мивах Губинських заарештував і допровадив до слідчого уряду в Луцьку Карпа Венгровського, котрий дня 5.І ц. р. доконав спільно з Гриньком Кушніром крадіжкі зі взломом товарів на суму 1500 зол, Венгровського переславно в розпорядження судових влад.

— Дня 25.І ц. р. мешканця м. Чарторийська Пікеля Діхтера невідомі справи покрали мануфактуру на суму 900 зол.

— Дня 27.І ц. р. поліція постеруку в Рожичах зловила на гарячому вчинку крадіжкі біляни у Теодосія Мосійчука злодій Йосипа Мороза, котрий разом з дохідженням передалий в розпорядження Мирного Суду в Рожичах.

— Дня 2.ІІ ц. р. селянина с. Криватки, шуринської гм. Йосипа Поляшука вкрадено 3 коней вартості 1500 зол.

— Дня 31.І ц. р. с. Довжиш, колковської гм. у селянина Микола Сидорчука вкрадено 3 коней вартості 800 зол.

Арештовано за дезерцію. Дня 2.ІІ ц. р. поліція постеруку в Сокулі заарештувала Антоша Казюжого, оскарженого за дезерцію. Заарештованого передано в розпорядження військової влади.

Підкинена дитина. — 2.ІІ ц. р. в р.-кат. катедральному будинку в Луцьку знайдено підкинених двоюрідних дітей.

Смерть від удару серця. — Дня 2.ІІ ц. р. раптово помер на вулиці Т. Костюшки в Луцьку перед своїм домом Іван Рибак. Лікар Древновський ствердив розрив серця.

У. Загальні Збори С. У. А.

Дня 6 лютого 1927 р. відбулися в локалі Тов. Української Бесіди у Львові Загальні Збори Союзу Українських Адвокатів. До нового Виділу вибрано головою поновно Д-ра Льва Ганкевича, і заст. голови Д-ра Михайла Волошиня, а як членів Виділу: Д-ра Льва Бачинського зі Станиславова, Д-ра Евгена Щуровського з Винників, Д-ра Романа Домбчевського з Миколаєва, Д-ра Богдана Савчака із Щирця, Д-ра Альфреда Говикевича, Д-ра Філіпа Євина, Д-ра Евгена Давидяка, Д-ра Михайла Терлецького, Д-ра Олександра Надрагу, всіх зі Львова; до Контрольної Комісії вибрано: Д-ра Володимира Охримовича і Д-ра Івана Кміцікевича. На Зборах були заступлені всі місцевості Галичини і делегат всі Волині. Не було делегатів зі Стрия, Перемишля і Бережан.

Цікаве.

Вік птахів.

Звичайно птаці, особливо дикі, живуть значно довше, ніж ми думаємо. Так досвідами встановлено, що лебеді можуть доживати 300 літ. Соколи можуть жити більше як 150 років. Так само довго живуть орли і шуліки. Особливо довго живуть папуги, які навіть у неволі проживають іноді більш як 100 років; запевнюють, що ворони живуть часто більше як 100 років. Так само і сороки можуть жити на волі довго, в клітках живуть звичайно 30 літ. Півень може жити 15, а іноді 20 років. Голуби здебільшого не доживають до 10 років; маленькі пташки живуть 8, а декотрі 18 років. Соловейки в неволі не видержують більше, як 10 років.

Веселий кутик.

Як треба.

— "І чне це оте мале опудало, що стоїть біля печі?" — свиталася одна дама другої в товаристві.

— "Це моя дочка".

— "А! що кажете!—це незвичайно мила дитявка."

Довідалася.

На похороні: — "Кумо, а хто це вмер?"

— "Та ось той небіщик, що його несуть".

У нас і так вміють.

— Приходять до редактора газети один з доморослих революціонерів і починає:

— "Пане, тримайте з нами, з робочим людом, а ми озолотимо вас".

— "А з ким-же я тримаю,—питається редактор—як не з працюючим людом? Ви читаєте нашу газету, знаєте, що я в ній пишу?"

— "Я цієї газети з засади не читаю, а бриджуся нею!" — відрізав гайдамака.

— "Але-ж почитайте, будь ласка, переконайтеся, що я не брешу". — І тивцьнув йому кілька номерів газети в руку.

— "Та чого ви від мене хочете? Я-ж не вмію читати..."

Дитяче розумовання.

— Маленький братчик неспокійний і кричить трохи не цілими днями. Старша його сестричка не може витримати і звертається до мами з запитом:

— "Мамо, чи маленький прийшов з неба?"

— "А вже-ж, що з неба" — відповідає мама.

Сестричка думає хвилину, а далі й каже:

Тепер я розумію, чого ангели виклинули його з неба...

Охочі.

До села сировадився новий священник і йому випало вінячати кілька пар. Не знаючи ще своїх парафіян по імені, він сказав: "Усі, що хотять вінячатися, хай приступлять до аналоя". — І як стій позривалися з місць усі старі дівчата, що були в церкві.

Кременецьке Повітове Т-во "Прогресс" вул. Корженевського 27-а.

ОБІЖНИК Ч. 1/1927 р.

До читальні Т-ва "Просвіта"

В справі переведення просвітно-господарських курсів.

Нарешті після довгих змагань Рада Т-ва здобула від Староства дозвіл на переведення просвітно-господарських курсів.

Курси триватимуть три тижні: з 20 го лютого по 13 березня.

Програм курсів слідуючий:

1. Укр. мова й письменство.
2. Політична економія і соціологія.
3. Природничі науки.

СИЛА НАРОДУ—В КООПЕРАЦІІ.

КООПЕРАТИВНИЙ БАНК В КРЕМЯНЦІ НА ВОЛИНІ з відповідальністю до 300.000 зол. Має постійний відкритий кредит в Центральних Банках Варшави і Львова в сумі зверх 50.000 зол.

Приймає на проценти вкладки на вигідних умовах в краєвій і чужій валюті.

Видає позички своїм членам та виконує посередництво по постачанню сільсько-господарчих машин, штучних гноїв, насіння, будівельного матеріалу і ин.

Кредитує Союз Кооперативних Товариств в Кременяці і кооперативні товариства повіту та співпрацює з ними в напрямку піднесення добробуту населення.

Провадить всі дозволені законом банкові операції.

Мета Банку—піднесення ощадності в народі та культурне підняття й розвиток сільських господарств, ремісництва і дрібного промислу.

Операції провадяться що дня від 10 до 2 год. дня, крім свят і неділь.

Адреса: Кременець, вул. Широка 139.

Правління.